

BEZBJEDNOST HRANE

**SPECIJALNI
DODATAK**

DNEVNE **novine**
SRIJEDA, 31. 10. 2018.

Vesna Daković, direktorica Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove Crne Gore

● **2-3**

GRAĐANI, ALI I TURISTI NE MORAJU DA BRINU O BEZBJEDNOSTI HRANE U CG

Redovne imunizacije i kontrole sprečavaju širenje zaraza ● **8-9**

Ključni faktori za održivu i konkurentnu poljoprivredu

Od njive do trpeze
● **4-5**

Aktivnosti Savjeta za zaštitu životinja
● **12-13**

Cilj sektora veterine
● **6-7**

Rezultati kontrola, o kojima na mjesečnom nivou, obavještavamo javnost, daju nam za pravo da kažemo da je sistem bezbjednosti hrane u Crnoj Gori na visokom nivou i da naši građani, ali i turisti, imaju u ponudi bezbjednu i kvalitetnu hranu

Za tri mjeseca više od 70.000 eura kazni

● Koliko je izrečeno kazni i na šta su se one najviše odnosile tokom juna, jula i avgusta?

DAKović: Tokom ova tri mjeseca, inspektori za hranu su izrekli 192 prekršajna naloga, ukupne vrijednosti 70.135 eura.

Važno je da naglasimo da broj kazni i njihova naplata nijesu prioritet u ovoj oblasti. Funkcionisanje sistema bezbjednosti hrane ne počiva prioritarno na kaznenoj politici, već na informisanju, edukaciji, preventivnim mjerama. Mnogo je važnije ono što se radi u dijelu ukazivanja na nedostatke uočene kod subjekata koji posluju hranom, sa davanjem roka za njihovo otklanjanje, gdje god je to moguće. Naravno, za objekte koji nijesu ispunjavali minimum higijenskih zahtjeva obavljajući djelatnosti.

Najčešće su subjekti ispravljali nepravilnosti na koje im je ukazano, što pokazuje da je takav pristup djelotvoran. Primarna odgovornost je na subjektima koji hranu stavljaju na tržište. Većina njih je svjesna važnosti povjerenja potrošača koje bi lako i trajno izgubili ukoliko bi se desio slučaj trovanja hranom iz njihovog objekta. Naravno, uvijek ima i onih koji toga nijesu svjesni i koji rizikuju da plate kaznu, umjesto da taj novac uložuju u unapređenje uslova u dijelu bezbjednosti hrane, ali takvi u ovom poslu kratko traju.

Vesna Daković, direktorica Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove

GRAĐANI, ALI I TURISTI NE MORAJU DA BRINU O BEZBJEDNOSTI HRANE U CRNOJ GORI

Direktorica Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove Vesna Daković kaže da je sistem bezbjednosti hrane u Crnoj Gori na visokom nivou i da crnogorski građani, ali i turisti, imaju u ponudi bezbjednu i kvalitetnu hranu. Ipak, objašnjava da laička javnost često poistovjećuje pojmove "bezbjednost" i "kvalitet" hrane, iako je riječ o različitim kategorijama koje se ocjenjuju prema različitim parametrima. Kada govorimo samo o segmentu bezbjednosti hrane, poručuje treba imati na umu da se ona obezbjeđuje u kompleksnom lancu proizvodnje i prometa hrane "od njive, odnosno farme do trpeze".

● Kao neko ko je na čelu resora zaduženog za bezbjednost hrane u Crnoj Gori, kako ocjenjujete bezbjednost i kvalitet proizvoda na našem tržištu?

DAKović: Radi boljeg razumijevanja odgovora, važno je podsjetiti i pojasniti kako sistem bezbjednosti hrane funkcioniše.

Laička javnost često poistovjećuje pojmove "bezbjednost hrane" i "kvalitet hrane". To su, zapravo, dvije različite kategorije koje se ocjenjuju prema različitim parametrima. Neki proizvod može biti zdravstveno bezbjedan, ali da ne odgovara definisanim parametrima kvaliteta u pogledu definisanog sastava. I obrnuto, proizvod može biti u skladu sa parametrima kvaliteta, ali da nije bezbjedan za upotrebu jer sadrži nedozvoljene supstance, višak nekih materija ili su nastale mikrobiološke promjene

usljed neadekvatnog čuvanja.

Kada govorimo samo o segmentu bezbjednosti hrane, treba imati na umu da se ona obezbjeđuje u kompleksnom lancu proizvodnje i prometa hrane "od njive, odnosno farme do trpeze".

Da bismo imali bezbjednu hranu neophodno je imati, prvenstveno, zdrave životinje i biljke od kojih se ta hrana proizvodi. Za taj segment je potrebno je ispoštovati mjere i uslove propisane veterinarskom i fitosanitarnom politikom. Ukoliko se obavlja prerada primarnog poljoprivrednog proizvoda, potrebno je obezbjeđiti higijenske uslove kroz sve faze tog procesa. To znači odgovarajuću infrastrukturu, tehnologiju, higijenu, obučene radnike, procedure samokontrole, i drugo. Hrana namjenjena za potrošača mora zadovoljiti zahtjeve za čuvanje i pakovanje hrane i naravno, pravilno deklarisanje i označavanje za informisanje potrošača.

Za bezbjednost hrane, prema propisima, ne samo u Crnoj Gori, nego i svuda u svijetu, odgovorni su proizvođači i oni koji je stavljaju na tržište. Da bi takav sistem funkcionisao, neophodna je kontrola svih navedenih procesa. Svaka zemlja ima svoj sistem kontrole, ali na isti način: od zdravih životinja i biljaka, uz zahtjevanje higijenske usluge i uslove za čuvanje hrane, dobija se kvalitetna i bezbjedna hrana za potrošače.

Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, posredstvom inspekcija iz sve tri navedene oblasti, kontrolišu i bezbjednost hrane u cijelom lancu od proizvodnje do stavljanja na tržište, kao i hrane koja se uvozi u Crnu Go-

Uobičajeno, Crna Gora najviše uvozi iz okolnih zemalja (tzv. CEFTA zemlje). Tu se izazovi dominantno odnose na različite nivo usaglašenosti propisa i propisanih parametara bezbjednosti i kvaliteta po pojedinim zemljama

ru. Takođe u prometu se kontrolišu i kvalitet, u skladu sa pravilnicima o kvalitetu za razne vrste proizvoda.

Rezultati kontrola, o kojima na mjesečnom nivou, obavještavamo javnost, daju nam za pravo da kažemo da je sistem bezbjednosti hrane u Crnoj Gori na visokom nivou i da naši građani, ali i turisti, imaju u ponudi bezbjednu i kvalitetnu hranu.

● Kako ocjenjujete rad inspekcij-skih službi tokom sezone?

DAKović: Objedinjavanjem veterinarskih, fitosanitarnih i inspek-

tora za hranu pod okrilje Uprava za bezbjednost hrane, u junu prošle godine, stvoreni su uslovi za efikasno i kvalitetno sprovođenje politika iz oblasti bezbjednosti hrane.

Kontrola hrane, od strane inspekcij-skih službi, u velikoj mjeri se bazira na procjeni rizika i u skladu sa tim, rade se planovi kontrole. Procjena rizika se radi na osnovu monitoringa bezbjednosti hrane koji se sprovode cijele godine. Naravno, inspektori postupaju i po inicijativama, sprovode se posebne akcije kontrole, kao što smo skoro imali za med i maslinovo ulje ili kao što od ove godine imamo četiri puta godišnje kontrolu sira proizvedenog na porodičnim gazdinstvima. Želim da kažem da su inspekcij-ske kontrole kontinuirane, a u periodu turističke sezone, zbog povećanog prometa hrane, pojačane. Sa istim brojem inspektora, pojačane kontrole zahtijevaju dodatni angažman, posebnu organizaciju i dobre unaprijed urađene procjene rizika.

Tokom prošlogodišnje turističke sezone, odmah po preuzimanju inspekcija, bilo je izazovno organizovati adekvatnu kontrolu, ali smo, uz predan rad i maksimalne napore inspektora i svih u Upravi, uspjeli da postignemo odlične rezultate i obezbjedimo maksimalnu bezbjednost hrane na domaćem tržištu, za naše građane i turiste koji su posjetili Crnu Goru.

Za ovogodišnju sezonu bili smo organizaciono spremniji. Iako broj inspektora koji kontrolišu bezbjednost hrane, njih 24, nije optimalan za naše potrebe, njihovim predanim radom i zalaganjem, uz podršku kolega iz Uprave i dobru organizaciju, postignuti su izuzetni

Ulažemo maksimalne napore, potrošači to prepoznaju

● Cilj sistema bezbjednosti hrane jeste bezbjedan proizvod koji se nalazi na tržištu i koji kupuje krajnji kupac. Ipak, uvijek postoji rizik da se na tržištu pojavi nebezbjedan proizvod. Dakle, kako se obezbjeđuje bezbjedna hrana?

DAKović: Kroz prethodne odgovore već sam pojasnila pretpo-

stavke za bezbjednu hranu na tržištu. Sa druge strane, ne postoji nulti rizik kada je bezbjednost hrane u pitanju.

Stoga je posao Uprave je da stvori uslove kako bi se ovaj rizik od nebezbjedne hrane na tržištu sveo na najmanju moguću mjeru. Ulažemo maksimalne napore u tom pravcu i vjerujem da potroša-

ci u Crnoj Gori prepoznaju ostvarene rezultate. Broj pošiljki i količina hrane za koju je zabranjeno stavljanje na tržište Crne Gore, ali i količina uništene hrane na unutrašnjem tržištu za potrošače treba da budu znak da treba imati povjerenje u sistem bezbjednosti hrane i sigurnost da konzumiraju bezbjednu i kvalitetnu hranu.

Stoga je posao Uprave je da stvori uslove kako bi se ovaj rizik od nebezbjedne hrane na tržištu sveo na najmanju moguću mjeru. Ulažemo maksimalne napore u tom pravcu i vjerujem da potroša-

ci u Crnoj Gori prepoznaju ostvarene rezultate. Broj pošiljki i količina hrane za koju je zabranjeno stavljanje na tržište Crne Gore, ali i količina uništene hrane na unutrašnjem tržištu za potrošače treba da budu znak da treba imati povjerenje u sistem bezbjednosti hrane i sigurnost da konzumiraju bezbjednu i kvalitetnu hranu.

ci u Crnoj Gori prepoznaju ostvarene rezultate. Broj pošiljki i količina hrane za koju je zabranjeno stavljanje na tržište Crne Gore, ali i količina uništene hrane na unutrašnjem tržištu za potrošače treba da budu znak da treba imati povjerenje u sistem bezbjednosti hrane i sigurnost da konzumiraju bezbjednu i kvalitetnu hranu.

ci u Crnoj Gori prepoznaju ostvarene rezultate. Broj pošiljki i količina hrane za koju je zabranjeno stavljanje na tržište Crne Gore, ali i količina uništene hrane na unutrašnjem tržištu za potrošače treba da budu znak da treba imati povjerenje u sistem bezbjednosti hrane i sigurnost da konzumiraju bezbjednu i kvalitetnu hranu.

ci u Crnoj Gori prepoznaju ostvarene rezultate. Broj pošiljki i količina hrane za koju je zabranjeno stavljanje na tržište Crne Gore, ali i količina uništene hrane na unutrašnjem tržištu za potrošače treba da budu znak da treba imati povjerenje u sistem bezbjednosti hrane i sigurnost da konzumiraju bezbjednu i kvalitetnu hranu.

ci u Crnoj Gori prepoznaju ostvarene rezultate. Broj pošiljki i količina hrane za koju je zabranjeno stavljanje na tržište Crne Gore, ali i količina uništene hrane na unutrašnjem tržištu za potrošače treba da budu znak da treba imati povjerenje u sistem bezbjednosti hrane i sigurnost da konzumiraju bezbjednu i kvalitetnu hranu.

ci u Crnoj Gori prepoznaju ostvarene rezultate. Broj pošiljki i količina hrane za koju je zabranjeno stavljanje na tržište Crne Gore, ali i količina uništene hrane na unutrašnjem tržištu za potrošače treba da budu znak da treba imati povjerenje u sistem bezbjednosti hrane i sigurnost da konzumiraju bezbjednu i kvalitetnu hranu.

ci u Crnoj Gori prepoznaju ostvarene rezultate. Broj pošiljki i količina hrane za koju je zabranjeno stavljanje na tržište Crne Gore, ali i količina uništene hrane na unutrašnjem tržištu za potrošače treba da budu znak da treba imati povjerenje u sistem bezbjednosti hrane i sigurnost da konzumiraju bezbjednu i kvalitetnu hranu.

tinjskog porijekla u odnosu na to koji stepen usaglašenosti trenutno imaju sa EU propisima. Uradili smo je 2014. godine, kada je utvrđeno da potpunu usklađenost sa EU propisima ima svega tri objekta koja proizvode hranu životinjskog porijekla.

Danas, nakon četiri godine, svi objekti u Crnoj Gori koji proizvode hranu životinjskog porijekla zadovoljavaju većinu zahtjeva u skladu sa EU propisima. U ovom trenutku, više od 60 objekata je potpuno usklađeno sa EU propisima. Dakle, ispunjavaju iste uslove, kao i objekti koji se bave istom djelatnošću u svakoj od zemalja EU. Ostali objekti treba da završe infrastrukturna unapređenja da bi dostigli taj nivo, a svi imaju individualne planove za postizanje ovog cilja, koji su pretočeni u jedan Nacionalni program za unapređenje objekata, koji prati Vlada i Evropska komisija.

Važno je napomenuti da su kao podrška proizvođačima hrane u tom dijelu bila na raspolaganju značajna bespovratna sredstva kroz IPARD like projekte, a u ovom momentu i još izdašnija sredstva iz velikog IPARD – a. Cilj nam je da što više naših objekata opstane i bude konkurentno na tržištu EU, kada kao država postanemo članica.

Već sada imamo objekte koji svoje proizvode mogu plasirati na EU tržište, zahvaljujući svim preduzetim mjerama u procesu proizvodnje od „farme do trpeze“. Poznato je da su EU izvozne brojeve dobile kompanije iz oblasti mesne industrije, proizvodnje jaja, objekti za preradu mlijeka takođe mogu izvoziti svoje proizvode ukoliko ispunive sve zahtjeve.

Daković

OD NJIVE DO TRPEZE

➔ **Ukoliko se ispoštuju sva pravila u primarnoj proizvodnji, preradi do stavljanja na tržište osigurava se da do krajnjeg potrošača stigne bezbjedan proizvod**

Bezbjednost hrane podrazumijeva eliminisanje svih opasnosti koje hranu mogu učiniti štetnom po zdravlje potrošača. Sistem proizvodnje, prerade i distribucije hrane je vrlo kompleksan lanac aktivnosti. Započinje proizvodnjom primarnih proizvoda na farmama i njivama, a nastavlja se procesom prerade. Svaka od aktivnosti nosi značajan rizik po bezbjednost hrane, koji može nastati u procesu proizvodnje hrane do stavljanja na tržište. U primarnoj proizvodnji važno je obezbijediti uslove za zdravije biljaka i proizvodnih životinja, kao i kvalitet i bezbjednost hrane za životinje. Ovo se postiže kroz mjere veterinarske i fitosanitarne politike, kao i kroz mjere bezbjednosti hrane za životinje, što podrazumijeva poštovanje brojnih propisa iz ovih oblasti i nadzor nad njihovim sprovođenjem. Pravilna upotreba medicinskih proizvoda za liječenje životinja, sredstava za zaštitu bilja (pesticida) i sredstava za ishranu bilja (dubriva), kao i poštovanje propisanih karenca su, takođe,

PRERADA NA PORODIČNIM GAZDINSTVIMA

Kako bi se sačuvala specifična i tradicionalna proizvodnja hrane na porodičnim gazdinstvima, omogućeno je i ovim proizvođačima da ispune potrebne zahtjeve bezbjednosti hrane po posebnim fleksibilnim uslovima, u skladu sa propisima.

Uspostavljen je Registar objekata za proizvodnju sira i kajmaka na porodičnim gazdinstvima u koji je, do sada, upisano oko 1.500 objekata. Ovi objekti su pod stalnim nadzorom inspekcije za hranu, što uključuje i kvartalno laboratorijsko analiziranje proizvoda radi utvrđivanja mikrobioloških kriterijuma bezbjednosti. Ohrabrujući je podatak da više od 90 odsto analiziranih proizvoda odgovara zahtjevima bezbjednosti.

preduslov bezbjednosti i garancija da se u proizvodima biljnog ili životinjskog porijekla neće naći ostaci (rezidue) ovih supstanci.

PROCES PRERADE

Proces prerade hrane odvija se u odobrenim objektima koji moraju ispunjavati brojne higijenske, tehnološke i infrastrukturne zahtjeve, u pogledu unutrašnjeg uređenja, opreme, zdravlja i obučenosti zaposlenog osoblja i drugo, kako bi se smanjio rizik od kontaminacije hrane, a što je sve definisano propisima za bezbjednost hrane. Poseban dio propisa odnosi se na higijenski paket mjera koje proizvođači hrane moraju primjenjivati, kao i procedure samokontrole.

ČUVANJE I DISTRIBUCIJA

Važna karika u lancu proizvo-

vodnje hrane jeste čuvanje i distribucija. Pojedine vrste hrane zahtijevaju posebne uslove čuvanja i transporta, pa se dešava da hrana postane nebezbjedna zbog prekida hladnog lanca, odnosno promjene zahtijevane temperature kojoj je izložena. Takođe, postoji set

pravila za informisanje potrošača. Proizvođači hrane na deklaraciji moraju navesti propisane informacije kako bi potrošači bili precizno informisani o proizvodu. Ukoliko se ispoštuju sva pravila u primarnoj proizvodnji, preradi do stavljanja na tržište osigurava se da do

krajnjeg potrošača stigne bezbjedan proizvod. Zato je moto sistema bezbjednosti hrane - od njive, odnosno farme do trpeze.

Od početka godine zabranjeno stavljanje na tržište Crne Gore više od 1.000 tona hrane

Kontrolu bezbjednosti hrane obavljaju inspektori za hranu. Pored sprovođenja ciljanih i redovnih službenih kontrola utvrđenih planom, u 2018. godini po prvi put je uspostavljen sveobuhvatni monitoring bezbjednosti hrane. Kroz monitoring se prate i analiziraju rezidue u hrani životinjskog porijekla, hrani za životinje i residue sredstava za zaštitu bilja, zatim nitrati, listerija u hrane, mikrobiološki kriterijumi, kontaminanti, GMO i drugo. Monitoring predstavlja sistematsko sprovođenje niza planiranih aktivnosti i ispitivanja, kako bi se sagledalo stanje i procijenio rizik po bezbjednost hrane na tržištu. Pored kontrole kroz monitoring, spro-

vođe se kontrole bezbjednosti hrane i na osnovu inicijativa potrošača, procjene rizika na licu mjesta, sumnji u bezbjednost hrane i po posebnim programima. U 2018. godini, na primjer, sprovedena je posebna akcija za kontrolu prodaje meda i maslinovog ulja, na osnovu sumnji u kvalitet i bezbjednost proizvoda. Takođe, u skladu sa posebnim planom za kontrolu hrane u ljetnoj turističkoj sezoni inspekcija je vršila kontrolu hrane po ovom posebnom programu.

Pored kontrole hrane na unutrašnjem tržištu, sprovodi se kontrola hrane iz uvoza kojom se ispituje ispunjenost svih propisa bezbjednosti hrane za stavljanje na crnogorsko tržište.

Kontrolama hrane namjenjene uvozu, od početka godine zabranjeno stavljanje na tržište Crne Gore više od 1.000 tona hrane

Akcioni plan za kontrolu bezbjednosti hrane u ljetnoj turističkoj sezoni dao rezultate

Kontrola bezbjednosti hrane u ljetnoj turističkoj sezoni predstavlja poseban izazov za Upravu za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove. Promet hrane u turističkoj sezoni povećava se srazmjerno povećanju broja potrošača, turista. U turističkoj sezoni se otvara u prosjeku i oko 350-400 novih objekata u kojima se obavlja djelatnost prometa, pripreme, obrade i usluživanja hrane (hotela, motela, vila, etno sela, restorana, picerija, brze hrane, pekara, prodavnica i prodajnih mjesta...) što zahtijeva preduzimanje blagovremenih i pojačanih aktivnosti Uprave, uključujući sprovođenje inspekcijiskog nadzora.

Ipak, za ovu godinu, Uprava je bila dobro pripremljena. Već u martu 2018. godine pripremljen je Akcioni plan za kontrolu bezbjednosti hrane u ljetnoj turističkoj sezoni 2018. godine, koji je Vlada usvojila. U skladu sa ovim Planom, sprovedene su mjere u periodu predsezone (maj i do 15. juna), sezone (od 15. juna, jul i avgust) i još uvijek se sprovode mjere postsezone (septembar i oktobar).

U periodu predsezone akcenat je bio stavljen na objekte u kojima se stalno obavlja djelatnost proizvodnje i stavljanja u promet hrane, kao što su objekti za proizvodnju hrane, hoteli, restorani... U samoj sezoni, akcenat je stavljen na kontrolu privremenih objekata, koji se otvaraju i posluju hranom samo u toku trajanja turističke sezone, uz pojačani broj inspektora koji su kao ispomoć radili kontrole u turističkim centrima. Takođe, u to-

ku sezone pojačan je broj graničnih inspektora i produženo vrijeme na pojedinim graničnim prelazima, kako bi se smanjile gužve pri kontroli pošiljki i obezbijedio nesmetani protok turista.

Uprava za bezbjednost hrane svakog mjeseca izvještava javnost o rezultatima inspekcijiskih kontrola koje su sprovedene.

Inspekcija za hranu je tokom juna izvršila nadzor u 829 objekata, tokom jula u 1189 objekata i u avgustu u 987 objekata u kojima se posluje hranom. Zabranila je obavljanje djelatnosti obrade i pripreme hrane u ukupno 38 objekata, naredila otklanjanje infrastrukturnih neusaglašenosti u određenom roku u 117 objekata, stavila van prometa i uništila ukupno 16.637,5 kg nebezbedne hrane, dala 147 ukaza o otklanjanju nedostataka manjeg rizika za čije otklanjanje je potrebno kratko vrijeme. U istom tom periodu izdata su ukupno 192 prekršajna naloga. Pri kontrolama uvoza hrane, u istom periodu (jun, jul, avgust), zabranjeno je stavljanje na tržište Crne Gore ukupno 36 pošiljki hrane, ukupne težine 383.000 kg.

U istom periodu, zbog sumnje u kvalitet meda i maslinovog ulja koji se prodaju na tezgama pored puta, Uprava za bezbjednost hrane je sprovedla opsežnu akciju kontrole. Kao rezultat ove kontrole, sa tržišta je uklonjeno i uništeno 477 kg meda i 132 l maslinovog ulja.

Mada se još sumiraju rezultati ljetnje turističke sezone, preliminarno možemo sa sigurnošću tvrditi da je Akcioni plan sproveden i da su rezultati više nego zadovoljavajući. Nije bilo masovnih trovanja izazvanih hranom, a rad inspektora je doprinio unapređenju velikog broja objekata u kojima se posluje hranom, što je primarni cilj rada Uprave. Bezbjednost hrane u najvećoj mjeri zavisi od uslova objekta u kojem se hrana proizvodi, priprema, čuva ili stavlja na tržište, a kroz izvršene nadzore, ovi objekti su značajno unaprijeđeni.

1000

tona hrane namijenjene uvozu od početka 2018. godine vraćeno je ili uništeno jer nije odgovaralo zahtjevima bezbjednosti i kvaliteta

500

propisa donijeto je iz oblasti bezbjednosti hrane, veterine i fitosanitarne politike, u skladenih sa EU propisima

! Kroz Nacionalni program unapređenja objekata u kontinuitetu se prati dostizanje EU zahtjeva svih objekata za proizvodnju hrane u Crnoj Gori, sa ciljem da što više crnogorskih proizvođača bude konkurentno na zahtjevnom evropskom tržištu. U tom cilju proizvođačima su na raspolaganju brojne mjere i projekti bespovratne podrške iz nacionalnog budžeta i EU fondova

11

objekata iz Crne Gore u kojima se proizvodi hrana životinjskog porijekla nalazi se na listi odobrenih za uvoz u EU

REZULTATI ROMJESEČNE KONTROLE:

Izvršen nadzor u gotovo 3.000 objekata
Zabranjena djelatnost obrade i pripreme hrane u ukupno 38 objekata
Naredba otklanjanje infrastrukturnih neusaglašenosti u određenom roku u 117 objekata
Uništeno i stavljen van prometa ukupno 16.637,5 kg nebezbedne hrane
147 ukaza o otklanjanju nedostataka manjeg rizika za čije otklanjanje je potrebno kratko vrijeme
Izdana 192 prekršajna naloga
Pri kontrolama uvoza hrane zabranjeno je stavljanje na tržište Crne Gore ukupno 36 pošiljki hrane, ukupne težine 383.000 kg.
Sa tržišta je uklonjeno i uništeno 477 kg meda i 132 litara maslinovog ulja

CILJ SEKTORA VETERINE: Zaštititi zdravlje životinja, čime se štiti i zdravlje ljudi

SEKTOR VETERINE obavljaju poslove utvrđene zakonima iz oblasti veterinara, identifikacije i registracije životinja, zaštite dobrobiti životinja, veterinarskih lijekova i nusproizvoda životinjskog porijekla i organizuje i sprovodi službene kontrole i inspekcijски nadzor u skladu sa ovlaštenjima utvrđenim ovim i drugim zakonima.

Ovaj sektor se sastoji iz tri odsjeka:

- Odsjek za zdravlje životinja i dobrobit životinja;
- Odsjek za međunarodni promet i nusproizvode životinjskog porijekla;
- Odsjek za veterinarsku inspekciju

U Odsjeku za zdravlje životinja i dobrobit životinja, vrše se poslovi koji se odnose na sprovođenje mjera određenih zakonima u cilju zaštite zdravlja i dobrobiti životinja i obezbjeđivanja proizvodnje zdravih životinja i bezbjednih i zdravstveno ispravnih proizvoda životinjskog porijekla.

U Odsjeku za međunarodni promet vrše se poslovi koji se odnose na uslove za uvoz u Crnu Goru i tranzit preko teritorije Crne Gore živih životinja, proizvoda životinjskog porijekla i nusproizvoda koji podliježu veterinarskom pregledu.

U Odsjeku za veterinarsku inspekciju vrše se poslovi koji se odnose na sprovođenje službenih kontrola i inspekcijского nadzora nad primjenom zakona i podzakonskih akata iz oblasti veterinara, identifikacije i registracije životinja, zaštite dobrobiti životinja, bezbjednosti proizvoda životinjskog porijekla i hrane za životinje životinjskog porijekla.

Osnovni posao u sektoru veterine jeste da se zaštiti zdravlje i dobrobit životinja, kako bi se time zaštitilo i zdravlje ljudi, bilo od bolesti koje se prenose sa životinja (tzv. zoonoza) ili kako bi se obezbijedila zdrava sirovina za proizvodnju hrane za ishranu ljudi. Mjere obavezne

zdravstvene zaštite životinja se finansiraju iz agrobudžeta i njima se kontrolise i prati zdravlje proizvodnih životinja sa aspekta bolesti, sa posebnim akcentom na one koje mogu imati uticaja na ljude, kao što su tuberkuloza, bruceloza. Takođe, kroz ovaj program planiraju se i sprovode mjere preventivne vakcinacije protiv bolesti plavog jezika i bolesti kvrgave kože, a za koje su obezbijedena dodatna finansijska sredstva iz budžetske rezerve, već drugu godinu za redom. Svakako, za pojedine mjere zdravstvene zaštite koriste se i evropski fondovi, kao što je dio sredstava za mjere prevencije bolesti kvrgave kože, ali i veoma značajna mjera oralne vakcinacije protiv bjesnila, kao jedne od vrlo opasnih zoonoza.

Pored kontrole i praćenja zdravlja i dobrobiti domaćih životinja, u ovom sektoru prati se zdravlje i dobrobit životinja namjenjenih uvozu u Crnu Goru, kao i bezbjednost i kvalitet hrane životinjskog porijekla i hrane za životinje životinjskog porijekla, na graničnim prelazima od strane graničnih veterinarskih inspektora. Uslovi za uvoz živih životinja i proizvoda životinjskog porijekla propisuju se na bazi međunarodnih standarda i trenutne epizootičke situaciji u zemlji iz koje životinje, odnosno proizvodi dolaze. Takođe, svaki ovakav uvoz prati veterinarski sertifikat kojim su usaglašeni uslovi između zemlje uvoznice i zemlje izvoznice, a kojim veterinarski inspektor iz zemlje izvoznice garantuje da su ispunjeni svi uslovi koje je zahtjevala zemlja uvoznica.

Sektor veterine intenzivno saraduje sa međunarodnim institucijama, kao što su Međunarodna organizacija za zdravlje životinja (OIE), Evropska komisija (DG SANTE), Evropska agencija za bezbjednost hrane (EFSA), preko kojih na dnevnoj bazi dobija informacije o trenutnom statusu zdravlja, odnosno bolesti životinja u cijelom svijetu.

VETERINARSKA AMBULANTE

Naravno da kreiranje veterinarske politike, kroz propise i obavezne mjere zdravstvene zaštite ne bi ništa značilo bez veterinar na terenu koji sprovode te mjere. S obzirom da mjere obavezne zdravstvene zaštite predstavljaju poslove od javnog interesa, Uprava kroz javni konkurs dodjeljuje epizootička područja, sa utvrđenim brojem životinja, veterinarskim ambulancama, koje te mjere sprovode na terenu.

DOBROBIT ŽIVOTINJA

Sektor veterine osim što brine o zdravlju životinja brine i o njihovoj dobrobiti. I mada je tema dobrobiti kućnih ljubimaca posebno aktuelna kod nas, sa aspekta veterinarske struke dobrobit proizvodnih životinja u svim fazama proizvodnje (držanje, transport, klanje) predstavlja značajniji zahtjev, sve u cilju obezbjeđivanja bezbjednih proizvoda od tih životinja.

GRANIČNA INSpekcija

Veterinarska inspekcija vrši nadzor i kontrolu živih životinja proizvoda životinjskog porijekla, nusproizvoda životinjskog porijekla i hrane za životinje životinjskog porijekla. Ova kontrola odvija se na unutrašnjem tržištu i prilikom uvoza. Granična veterinarska inspekcija, kako kod nas, tako i svuda u svijetu, kontrolu vrši na graničnim inspekcijским mjestima, koja su posebno utvrđena za ove kontrole, a zajedno sa drugim graničnim službama (carina, policija, druge inspekcije). Za razliku od drugih kontrola, kontrola veterinarske inspekcije zahtjeva neposredni pregled pošiljke, bilo da se radi o živim životinjama (gdje je najvažnija) ili o drugim pošiljkama u nadležnosti.

MJERE ZDRAVSTVENE ZAŠTITE ŽIVOTINJA

Program obavezne zdravstvene zaštite životinja je najzahtjevniji program Uprave za bezbjednost hrane i u finansijskom iskazu najveći. Svake godine, izdvajaju se značajna finansijska sredstva iz agrobudžeta za ove mjere koje su od izuzetnog značaja za očuvanje stočnog fonda, ali i za očuvanje javnog zdravlja, jer znatan broj bolesti životinja može se prenijeti i na ljude. Kroz program mjera obavezne zdrav-

stvene zaštite životinja kontroliše se životinje na prisustvo: tuberkuloze, bruceloze, leukoze, BSE (poznate kao bolesti ludih krava), sprovodi se preventivna vakcinacija protiv bolesti kvrgave kože, plavog jezika, antraksa (u antraksnim područjima), klasične kuge svinja....

Pored obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja, Uprava konstantno prati kretanje bolesti u svijetu i regionu. Klimatske

promjene, nažalost mijenjaju prirodno okruženje za brojne viruse i bakterije i time evropsko tlo postaje pogodno za bolesti koje nikada ranije nijesu postojale na ovom kontinentu. Takav je slučaj sa bolešću kvrgave kože koja se prvi put pojavila u Evropi (u Grčkoj) 2016. godine, a potom se proširila na Bugarsku, Makedoniju, Albaniju, Kosovo, Srbiju i na kraju Crnu Goru. Koordinisanom aktivnošću, uz podršku, i stručnu

finansijsku, međunarodnih institucija, bolest kvrgave kože je stavljena pod kontrolu.

Ipak, iste te 2016. godine, Crna Gora se suočila sa bolešću plavog jezika, što je bio dodatni udarac za stočni fond Crne Gore. I mada su stočarima nadoknađeni troškovi za izgubljene ili usmrćene životinje, što je državni budžet koštalo blizu dva miliona eura, indirektni troškovi izazvani socio-ekonomskim

efektima su bili vjerovatno još veći. Zbog toga, već dvije godine obezbijedena su finansijska sredstva za vakcinaciju protiv ove dvije naročito opasne zarazne bolesti životinja.

Kada su bolesti životinja u pitanju, sektor veterine ima stalan nadzor nad situacijom sa bolestima u svijetu, a sa posebnom pažnjom se prate bolesti životinja u okruženju. Sada je veoma aktuelno pitanje bolesti afrič-

KONTROLA ŽIVOTINJAI HRANE UNUTRAŠNJEM TRŽIŠTU

Pored kontrole na graničnim inspekcijским mjestima, veterinarski inspektori kontrolišu životinje i hranu životinjskog porijekla i na domaćem tržištu. Takođe, kontrolišu rad veterinarskih ambulanti, veleprodajne, upotrebe veterinarskih lijekova, vrše kontrolu identifikacije i registracije životinja i brojne druge stvari koje propisuju zakoni iz oblasti veterine. Najveće ograničenje za veterinarski sektor predstavlja konstantno deficitarni kadar doktora veterinarske medicine, ali Uprava i pored tih ograničenja uspijeva da sprovodi veterinarsku politiku u skladu sa propisima.

IDENTIFIKACIJA I REGISTRACIJA ŽIVOTINJA (VETERINARSKI INFORMACIONI SISTEM)

Svaka životinja ima svoj identifikacioni broj kojim je registrovana u jedinstvenoj bazi podataka Uprave i ima svoj pasoš. Svako kretanje životinja se evidentira, na primjer sa jednog na drugo gazdinstvo ili u klanicu, čime se obezbjeđuje uvid u mjesto boravka životinje i vlasništvo životinje. Takođe, na bazi toga što se nad svakom životinjom sprovode mjere zdravstvene zaštite, odnosno vrši kontrola na pojedine bolesti, evidentira se i njen zdravstveni status, ali i mjere vakcinacije koje se sprovode. Mada baza za elektronsku identifikaciju i registraciju životinja treba dodatna unapređenja, ona i u ovom momentu pruža značajne informacije za odlučivanje. Uprava intenzivno radi na njenom razvijanju i uskoro će biti nadograđena za pse, a potom i za druge životinje. Plan je da se uveže sa laboratorijama, čime će se obezbijediti adekvatna baza za procjenu rizika.

SPECIJALISTIČKA VETERINARSKA LABORATORIJA

Važan dio mjera obavezne zdravstvene zaštite životinja je laboratorijska dijagnostika, odnosno utvrđivanje prisustva bolesti životinja. Specijalistička veterinarska laboratorija je specijalizovana za dijagnostiku bolesti životinja, a na bazi akreditovanih međunarodnih metoda. Ova laboratorija intenzivno radi na usvajanju novih metoda, a posebno u posljednjih nekoliko godina, kada se uticaj klimatskih promjena osjeća kroz pojave novih bolesti na teritoriji našeg kontinenta.

Uprava za bezbjednost hrane, veterinar i fitosanitame poslove je centralno tijelo koje odgovorno za pregovore u Pregovaračkom poglavlju 12: veterinarska, fitosanitama i politika bezbjednosti hrane. Ovo poglavlje je otvoreno u junu 2016. godine, a bilo je neophodno sprovesti niz mjera i ispuniti mjera za zatvaranje pregovaračkog poglavlja 12 i već je ispunila jedno od tri mjerila. Pripremljen je Nacionalni program za unapređenje objekata životinjskog porijekla i nusproizvoda životinjskog porijekla, kao i Program unapređenja kvaliteta sirovog mlijeka sa planom za upravljanje neusaglašenim mlijekom koje je Vlada Crne Gore usvojila, a Evropska komisija odobrila.

Drugo i treće mjerilo za zatvaranje pregovaračkog poglavlja 12 iziskuje značajna finansijska sredstva, ali su ta sredstva već u velikoj mjeri obezbijedena kroz projekte finansirane od strane Evropske komisije i Svjetske banke. Veterinarska, fitosanitama i politika bezbjednosti hrane su zajedničke politike EU i veoma su zahtjevne. Prvenstveno se baziraju na kompletnom sistemu kontrole bezbjednosti hrane i na službenim kontrolama kojima se taj sistem kontroliše.

I pored malih administrativnih kapaciteta koje Crna Gora ima, posebno kada se uzme u obzir problem sa stalnim deficitom veterinar, uspjeli smo da postignemo da Evropska komisija stekne značajno povjerenje u naš sistem bezbjednosti hrane. O tome najbolje govori činjenica da već sada imamo objekte za proizvodnju hrane životinjskog porijekla koji se nalaze na listi odobrenih objekata za uvoz u EU. Napominjemo da naš sistem bezbjednosti hrane kontroliše Evropska komisija, preko svog direktorata F koji je zadužen za reviziju službenih kontrola, a poznat je po prethodnom nazivu FVO. Crna Gora kao i sve zemlje iz kojih se hrana stavlja na tržište EU imaju super kontrole od strane ovih inspektora, a mi smo imali misiju u novembru 2017. godine.

Na kraju treba napomenuti, da se napredak Crne Gore u poglavlju 12 iz godine u godinu ocjenjuje kao značajan kada su pregovori Crne Gore u pitanju, a sama transpozicija EU legislativne u ovim oblastima zahtjeva godišnje i po 100 i više podzakonskih akata. A u skladu sa Strategijom za transpoziciju EU propisa i dinamikom realizacije do sada, ova transpozicija će biti završena do kraja 2018. godine.

Poštovanje propisa i preporuka veterinara osnova za dobro vođenje farmom

Veterinar veterinarske ambulante Mont Vet Musa Husović upoznao je ekipu Dневnih novina sa procedurom sprovođenja preventivnih mjera zdravstvene zaštite životinja, propisanih Zakonom o veterinarstvu.

Kako je objasnio, ambulanta u kojoj radi, kao i još dvije veterinarske ambulante, Anima Vet i veterinarska ambulata Ibricevina u Maslinama, obavljaju poslove obavezne zdravstvene zaštite životinja na teritoriji Podgorice. Ove poslove, kao javne, a na bazi javnog konkursa Uprave za bezbjednost hrane, veterinaru i fitosanitarne poslove obavljaju veterinarske ambulante na cijeloj teritoriji Crne Gore.

“Posao se sastoji od preduzimanja obaveznih preventivnih mjera, ispitivanja goveda na tuberkulozu, leukozu i brucelozu. To se radi jednom tokom kalendarske godine. Pored tih mjera, postoji još niz mjera, koje određuje Ministarstvo i Uprava, kroz Program obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja, koji se finansira iz Agrobudžeta. Sprovodi se takođe preventivna vakcinacija protiv bolesti plavog jezika, kvrgave kože, klasične kuge svinja i još nekih bolesti životinja. Od kako je počela imunizacija (vakcinacija), nijesmo imali nijedan slučaj, makar ne na području Podgorice”, naveo je Husović.

OPASNOST OD ZOOZOZA

Prema njegovim riječima, od izuzetne važnosti je kontrola bolesti, koje se mogu prenijeti na ljude.

“Tuberkulizacija je izuzetno bitna jer se ta bolest može prenositi na čovjeka. Brucelozu, takođe. To su zoonoze, oboljenja koja se prenose sa životinja na čovjeka. Leukoza koja je obuhvaćena procesom preventivnih mjera, ne prenosi se na čovjeka, ali izaziva veliku ekonomsku štetu kada se pojavi kod goveda. Ukoliko je samo jedno grlo oboljelo, postoji mogućnost da se bolest proširi, a posljedice su velike. Zato treba na vrijeme reagovati, što se kontrolama kroz Program mjera i obezbjeđuje”, kazao je Husović.

Farma koju smo mi posjetili broji oko 40 grla goveda, a Husović napominje da prilikom obilaska, dnevno sprovode mjere na oko 20 do 50 grla. Posao je zahtjevan, ali Husović insistira da se

svaki korak prilikom sprovođenja mjera ispoštuje.

“Ispitivanje na brucelozu i leukozu se svodi na to što uzimamo uzorak krvi životinje, i to se dostavlja u Specijalističku veterinarsku laboratoriju koja je opet dio sistema konrole zdravlja životinja. Bez njih se to ne bi moglo raditi, jer nam oni daju laboratorijske rezultate analiza uzetih uzoraka, na bazi kojih se utvrđuje zdravstveni status

PONEKAD BUDE I POVREDA

Husović navodi da se na terenu ponekad dešavaju i povrede, jer ponašanje životinja može da bude nepredvidivo.

“Nema ovdje velikog izazova. Na terenu mogu da se dese i određene povrede, navikli smo na to. Ja se lično nijesam povrijedio. Najbitnije je da je kadar obučen. Neko neiskusnik kada bi krenuo da uzima uzorak od krave koja je malo agresivnija, povrijedio bi se. Mi koji smo malo obučeni nećemo se povrijediti. Ima situacija da krava pokuša da te udari, ali pazimo se”, kazao je Husović.

Svako grlo se po rođenju (ili najkasnije 4 mjeseca nakon rođenja u skladu sa Zakonom o veterinarstvu) obilježava ušnom markicom i registruje u elektronski registar za identifikaciju i registraciju životinja tzv. centralnu bazu životinja i gazdinstava. U bazu se unose podaci o gazdinstvu, broj identifikacione oznake (ušne markice) svake životinje, rasa, pol, datum rođenja, kao i mjere zdravstvene zaštite koje se sprovode za svaku pojedinačnu životinju.

Redovne imunizacije i kontrole sprečavaju širenje zaraza

➔ **Saradnja farmera sa veterinarima i nadležnim službama od presudne važnosti za očuvanje zdravlja životinja, a samim tim i za ekonomsku održivost posla**

svake pojedinačne životinje. Ispitivanjem na tuberkulozu, vrši se tuberkulinizacija ili PDD tuberkulinski test. To je nešto poput alergo testa. Mi mjerimo debljinu kožnog nabora prije aplikacije tog alergena, tuberkulina. Nakon 72 časa se čita aplikacija i ukoliko se utvrdi da je debljina kožnog nabora veća od dva milimetara, onda je grlo pozitivno. Ukoliko je jedan milimetar do dva, onda je grlo sumnjivo pa se proces mora ponoviti, sa drugom vrstom tuberkulina. Praktikuje se da se tuberkulinski test uradi sa lijeve strane grla goveda, tu se prije aplikacije izmjeri debljina kože. Uzorci se uzimaju iz vene na repu i iz vene na vratu”, pojašnjava Husović koji navodi da se pored preventivnih mjera kod goveda rade i preventivne mjere kod drugih vrsta životinja.

KAZNE I DO 20.000 EURA

Prema njegovim riječima, vlasnici gazdinstava uglavnom saraduju prilikom njihovog obilaska, ali, kako kaže, ponekad se dešavaju i neprijatne situacije.

“Skoro smo imali takav slučaj, sa nama je išla veterinarska inspektorica, da kontrolise naš rad i gazdinstva. I vlasnik životinja, po zakonu, ima određene obaveze. Prvo mora da vodi knjigu gazdinstva, da u njoj bude upisan broj grla. Postoje formulati koji moraju biti ispunjeni. Tada se pojavila žena koja je odbila da radi tuberkulinizaciju i uzorkovanje krvi. Izvikala se na nas i rekla, ne pada mi na pamet to da radim”, priča Husović.

U tom slučaju, objašnjava, veterinar ispišu formular da je vlasnik tog i tog gazdinstva odbio da radi preventivne mjere.

“To se pošalje veterinarskom inspektoru, on dođe na lice mjesta i piše prekršajnu prijavu i to dalje preuzima sud. Bilo je slučajeva gdje su ljudi bili kažnjeni jer su odbili preventivne mjere. Mi se trudimo da ubijedimo ljude da se to uradi, upoznajući ih zašto se to radi, posebno da je njihov interes da životinje budu zdrave. Od tih životinja dobijaju proizvode za ishranu njihovih porodica, a i stavljaju ih u prodaju, za ishranu ljudi”, kazao je Husović.

Veliki podstrek vlasnicima gazdinstava da sprovode mjere zdravstvene zaštite predstavlja i podrška Ministarstva, koje ne mogu dobiti ako nijesu sproveli mjere, ali i velike novčane kazne, ukoliko se ne pridržava-

VELIKA OBAVEZA I IZDACI

Vlasnik farme koju smo posjetili Goran Mugoša navodi da su provjere redovne. Veterinari dolaze više puta godišnje, ali i po potrebi, kada ih oni pozovu.

“Imamo dobru saradnju sa njima, nijesmo nikad imali problema”, kaže Mugoša.

Kako ističe, ovaj posao radi već 25 godina, ali da nije lako, s obzirom na obim posla i velike izdatke.

“Ovaj posao radim već dugo. Krave su držali i ded i otac, a ja radim već jedno 25 godina. Tre-

nutno imamo 24 krave i imamo 12 junica, dva bika i nešto teladi. Takođe imamo 130 ovaca, nešto jagnjadi. Od toga živimo, vraćamo kredit. Nije da ne može da se živi, ali veliki su izdaci. Proizvodimo samo meso i mlijeko koje prodajemo mljekari Drezga. Što se tiče sira, ne proizvodimo ga, majka je stara, ja ne mogu, žena je na poslu. Velika je obaveza oko sira, tako da ga samo za nas pravimo, po potrebi”, kaže Mugoša.

ju mjera zaštite i prevencije. Naime, prema Zakonu o veterinarstvu, ukoliko držalac životinja ne preduzima mjere zaštite zdrav-

lja životinja radi sprečavanja pojave i širenja zaraznih ili parazitskih bolesti životinja i zoonoza na način i u rokovima utvrdjenim ovim zakonom i sprovodi druge mjere u skladu sa zakonom kazniće se kaznom u iznosu od 500 do 20.000 eura. Ista kazna predviđena je i ako držalac životinja ne omogući vršenje veterinarskih pregleda i kontrola, uzimanje materijala potrebnog za ispitivanje, kao i sprovođenje drugih propisanih mjera i da u tom postupku pruži odgovarajuću pomoć.

5000

do 20.000 eura iznose kazne ukoliko držalac životinja ne preduzima mjere zaštite zdravlja životinja radi sprečavanja pojave i širenja zaraznih ili parazitskih bolesti životinja i zoonoza

OSNOVNO JE ZAŠTITITI ZDRAVLJE ŽIVOTINJA

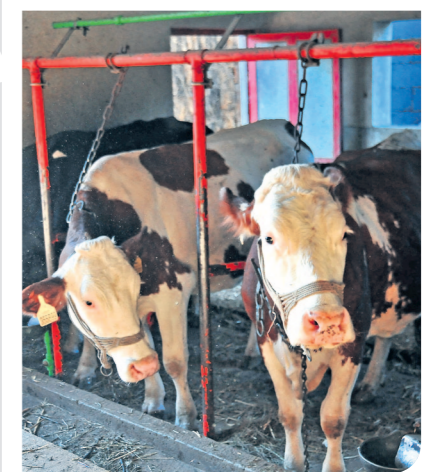
Goran Mugoša, farmer iz Podgorice, za Dnevne novine ističe da je za svakog farmera zaštita zdravlja životinja osnovna stvar. “Samo zdrava krava može dati maksimalno moguću količinu mlijeka i da to mlijeko bude kvalitetno. A kvalitetna proizvodnja nam je cilj, jer jedino sa kvalitetom možemo računati na dobar plasman svojih proizvoda”, kazao je Mugoša.

Da bi održali grla zdravim, napominje on, za farmere je važno da im veterinari budu dostupni i da sa njima imaju dobru saradnju.

“Osim mjera koje se redovno sprovode za zaštitu zdravlja životinja, važno je da obezbijedimo životinjama dobar smještaj, da se vodi računa o higijeni i objekta i prostora u kome životinje borave, ali i o kvalitetnoj i pravilnoj ishrani grla”, ističe Mugoša.

On navodi da su pojave zaraznih bolesti sve češće, koje mogu farmerima nanijeti veliku štetu.

“Vidimo da su sve češće i pojave zaraznih bolesti koje se prenose iz drugih zemalja i kontinenata, zbog čega je bitno da svi farmeri poštuju preporuke službi, da bi zajedno sa nadležnim službama doprinijeli da se spriječi pojava bolesti. To su bolesti koje farmerima mogu nanijeti ogromnu štetu. Na uk smo imali prethodnih godina kada se to desilo sa pojavom bolesti kvrgave kože goveda i plavog jezika. Sada, nakon vakcinacije, nema problema sa ovim bolestima u Crnoj Gori”, dodaje Mugoša.

RRIJEC FARMERIMA

Fitosanitarni sektor obuhvata tri veoma široke oblasti koje su vezane i utiču skoro na sve sfere društva, zdravstvenu zaštitu bilja, sjeme i sadni materijal, kao i pesticide i đubriva. Ove tri kompleksne oblasti neraskidivo su povezane i utiču jedna na drugu.

Cilj zdravstvene zaštite bilja je sprečavanje unošenja i širenja štetnih organizama kao i njihovo suzbijanje i iskorjenjivanje.

Štetni organizmi bilja mogu u biljnoj proizvodnji kao što je uzgoj voća, povrća i drugog bilja nanijeti direktne štete koje se ogledaju u gubicima u proizvodnji i smanjenju prinosa i kvaliteta proizvoda i do 100%, isto tako mogu nanijeti i štete koje mogu biti pogubne za životnu sredinu. Nema pouzdanih podataka o gubicima izazvanim štetnim organizmima u svijetu ali, svakako, kada se ne bi vodilo računa o zaštiti bilja oni bi bili poražavajući.

Mjere zdravstvene zaštite bilja obezbjeđuju stabilne, pouzdane i kvalitetne prinose gajenih kultura kroz smanjenje intenziteta i pojave štetnih organizama što između ostalih mjera podrazumijeva i primjenu sredstava za zaštitu bilja odnosno pesticida.

Stabilno zdravstveno stanje bilja na teritoriji Crne Gore, blagovremeno ot-

krivanje i suzbijanje pojave i širenja štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, pravovremeno, pravilno, uspješno i racionalno sprovođenje fitosanitarnih mjera u praksi, sprečavanje ili umanjivanje gubitaka prinosa u biljnoj proizvodnji i stvaranje preduslova za očuvanje zdravlja bilja kao ključnog faktora za održivu i konkurentnu poljoprivredu odnosno biljnu proizvodnju, ali i zaštitu životne sredine.

Zaštita zdravlja bilja je osnovni posao u odsjeku zdravstvene zaštite bilja, čime se ujedno štiti i zdravlje ljudi, bilo od štetnih organizama ili radi obezbjeđivanja bezbjedne sirovine za proizvodnju hrane za ishranu ljudi.

Program mjera zdravstvene zaštite bilja se finansira iz agrobudžeta i njima se kontroliše i prati zdravlje bilja sa aspekta štetnih organizama, sa posebnim akcentom

na one karantinske koji mogu imati veliki štetan uticaj na bilje i samu životnu sredinu.

Kroz program zdravstvene zaštite bilja planiraju se i sprovede mjere posebnog nadzora koje su postupak sistematskog prikupljanja i čuvanja podataka o štetnim organizmima i koje uključuju podatke dobijene inspekcijom pregledima, kao i praćenje zdravstvenog stanja bilja i sistematska istraživanja na teritoriji Crne Gore.

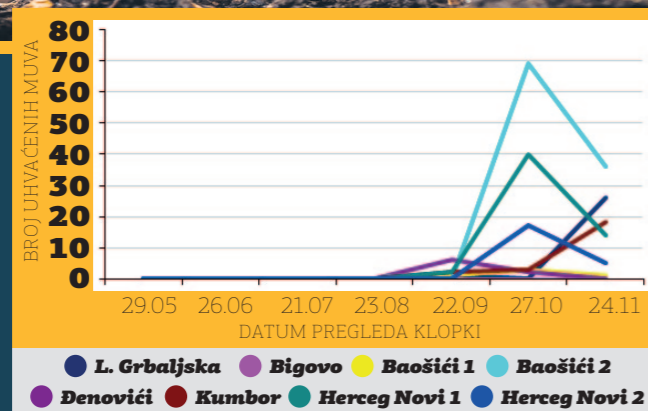
Posebni nadzori nad biljem na teritoriji Crne Gore se sprovedu u cilju utvrđivanja prisustva pojedinih štetnih organizama i radi procjene potrebe sprovođenja fitosanitarnih mjera kroz jasno definisane aktivnosti kao što su zdravstveni pregledi, prikupljanje uzoraka, laboratorijska ispitivanja i druge aktivnosti u skladu sa propisanim obavezama i odgovarajućim propisima. Podaci iz ovog nadzora su javni i razmjenjuju se na međunarodnom nivou.

OČUVANJE ZDRAVLJA BILJA ključni faktor za održivu i konkurentnu poljoprivredu

U 2018. do sada održano je devet obuka i dodijeljeno 220 sertifikata o završenoj obuci i izdato 220 legitimacija za profesionalnog korisnika

Statusi Crne Gore u odnosu na štetne organizme potvrđuju se na međunarodnom nivou na osnovu sprovedenih nadzora i osnov su za izdavanje izvoznog fitosertifikata za bilje i biljne proizvode iz Crne Gore koji predstavljaju uvjerenje o zdravstvenom stanju sa kojim bilje i biljni proizvodi mogu da se izvoze i koji su prihvaćeni na međunarodnom nivou.

DINAMIKA POPULACIJE C. CAPITATA NA PODRUČJU BUDVA-HERCEG NOVI

dostavljeni izvještaji o sprovođenju posebnog nadzora nad fitopatogenom bakterijom *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus*, što je uslov za izvoz merkantilnog krompira na teritoriju Evropske unije. Evropskoj komisiji su

proizvodnji sjemenskog i merkantilnog krompira u Crnoj Gori. Procedura je u toku i nastaviće se u skladu sa daljim instrukcijama Evropske komisije

Stalni nadzor nad štetnim organizmima koji nije karantin-

ski vrši se i nad kulturama od nacionalnog interesa kao što su citrusi, maslina, vinova loza i druge kulture od značaja za Crnu Goru. Ovi nadzori osim zdravstvene zaštite bilja (muva masline/*Bactrocera oleae* Gmel.), citrusi (voćna muva/*Ceratitiscapitata* Wiedemann), kao i praćenje voćnih muva iz familija Tephritidae i Drosophilidae, doprinose i proizvodnji bezbjedne hrane: mandarina, maslina i drugih kultura.

Korisnici ovog programa sa poljoprivredni proizvođači koji dobijaju jasnu sliku o pojavi ili prisustvu štetnih organizmima i mjerama borbe, što doprinosi i smanjenju broja tretiranja odnosno upotrebe pesticida.

Važan segment zdravstvene zaštite bilja u smislu praćenja "kretanja" sjemenskog i sadnog materija-

la je uspostavljanje i implementacija Sistema biljnih pasosa u Crnoj Gori koja se sprovodi kroz ispunjavanje uslova za upis u Registar proizvođača, preradiivača, uvoznika i distributera bilja. Na taj način pravo na upotrebu MNE broja je steklo 667 subjekata koji su upisani u Registar. Implementacija sistema biljnih pasosa započela je 2015. godine i direktno je povezana sa sistemom sertifikacije sjemenskog i sadnog materijala. Na sjemenskom krompiru je implementirana je u 2016. godini, za sadni materijal vinove loze u 2017. godini, a za 2018. godinu planirano je uvođenje biljnih pasosa za sadni materijal voća.

godini pokazale su postojanje 4 jedinstvena genotipa krompira:

- genetički profil 1: MNE026 (Ljubičasti šareni) i MNE198 (Kromir rozi),
- genetički profil 2: MNE143 (Koprivuška),
- genetički profil 3: MNE197 (Maus) i
- genetički profil 4: MNE274 (Cvjetaš).

● ● ●
U 2017. godini kroz postupak sertifikacije sjemena i sadnog materijala uz obezbjeđenu zdravstvenu ispravnost, sa ispunjenim standardima kvaliteta, a na osnovu izvršenih stručnih kontrola, izdato je 518 sertifikata za sjemenski krompir i žita, rasad povrća, sadni materijal voća i vinove loze i ukrasnog bilja proizvedenog na teritoriji Crne Gorei to:

1.269.004
komada loznog sadnog materijala i podloge

2.943.192
komada rasada povrća i cvijeća

18.597
komada sadnog materijala voćnih vrsta

36.049
komada sadnog materijala ukrasnog bilja

634.600
kg sjemenskog krompira

92.000
kg sjemenskih žita

FOKUS U 2018 - SPREČAVANJE ZLATNE ŽUTICE VINOVE LOZE

Akcent u 2018. godini dat je sprečavanju unošenja zlatne žutice vinove loze (*Grapevine flavescence dorée*), koju prouzrokuju fitoplazma „*Candidatus Phytoplasma vitis*“, a koja je prisutna u okruženju i izaziva velike štete u vinogradima. U tom cilju donijeta je Naredba o hitnim fitosanitarnim mjerama za sprečavanje unošenja zlatne žutice vinove loze i štampan je informativni materijal, odnosno brošura radi edukacije vinogradara. Radi što efikasnije implementacije, održano je devet radionica sa detaljnom prezentacijom ka-

ko za vinogradare, tako i za predstavnike opštinskih i savjetodavnih službi u biljnoj proizvodnji koji su u saradnji sa NVO takođe pomogli u organizovanju radionica. U narednom periodu se očekuje od vinogradara da imaju ozbiljan pristup u zaštiti svojih vinograda, da redovno pregledaju vinograde, postavljaju žute ljepljive ploče i očitavaju odnosno prate brojnost insekta - ciklade američki cvrčak (*Scaphoideus titanus*), glavnom prenosioca tj. vektora ove bolesti, kao i da sprovede druge mjere propisane Naredbom. Oblast sjemena i

sadnog materijala poljoprivrednog bilja je veoma važna karika fitosanitarne oblasti jer je zdrav sadni odnosno sjemenski materijal propisanog kvaliteta osnov je za dalju uspješnu biljnu proizvodnju. Obezbjeđivanje sertifikovanog, zdravstveno ispravnog sjemenskog i sadnog materijala iz domaće proizvodnje direktno doprinosi smanjenju uvoza. To naravno doprinosi razvoju Crne Gore a posebno sjevera gdje se u najvećoj mjeri i realizuje proizvodnja sjemenskog krompira i sjemenskih žita, kao i očuvanje biljnih genetičkih resursa.

Obavezna kontrola proizvodnje sjemenskog materijala krompira

Proizvodnja sjemenskog materijala krompira podliježe obaveznoj stručnoj kontroli u skladu sa Zakonom o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja i Pravilnika o proizvodnji i stavljanju u promet sjemenskog materijala krompira.

Stručnom kontrolom nad proizvodnjom sjemenskog materijala krompira utvrđuje se: po-

rijeklo upotrijebljenog sjemena, vrsta, sorta i kategorija, autentičnost i čistoća vrste i sorte, prostorna izolacija, zdravstveno stanje usjeva, prisustvo korova, opšte stanje i razvoj usjeva, predušjev, primjena agrotehničkih mjera i očekivani prinos naturalnog sjemena.

Jedna od važnih aktivnosti fitosanitarnog sektora je

i sprovođenje programa biljnih genetičkih resursa gdje je u 2017. godini, na području danilovgradske opštine, obavljena regeneracija 7 aksešena krompira (4 unikatne autohtone populacije i 3 aksešena najpopularnije stare sorte krompira „ruske krtole“).

DNK analize obavljene na SA Institutu u Škotskoj u 2016.

godini pokazale su postojanje 4 jedinstvena genotipa krompira:

- genetički profil 1: MNE026 (Ljubičasti šareni) i MNE198 (Kromir rozi),
- genetički profil 2: MNE143 (Koprivuška),
- genetički profil 3: MNE197 (Maus) i
- genetički profil 4: MNE274 (Cvjetaš).

AKTIVNOSTI SAVJETA ZA ZAŠTITU ŽIVOTINJA

Savjet za zaštitu životinja čine predsjednik i šest članova. Predsjednica je direktorica Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove Vesna Daković, a članovi – predstavnici Veterinarske komore Crne Gore Ratko Ralević, Ivan Popović i Predrag Stojović, zatim predstavnici Ministarstva poljoprivrede Gojko Babović i Sunčica Boljević, te predstavnik NVO za zaštitu životinja Svetlana Manojlović. Za sekretara Savjeta imenovana je savjetnica u Upravi za bezbjednost hrane Vesna Radusinović.

Savjet za zaštitu životinja osnovan je s ciljem da pruži konkretne i efikasne odgovore na brojne probleme koje se tiču zaštite dobrobiti životinja, sa posebnim akcentom na najaktuelnije, vezane za nehuman odnos pojedinaca prema životinjama, neodgovoran odnos vlasnika prema kućnim ljubimcima, problem velikog broja pasa lutalica i sve češćih pojava napada pasa na ljude.

Do sada su održane četiri sjednice, a kao odgovor na te izazove realizovane su sljedeće aktivnosti:

- Pripremljen je podzakonski akt koji uređuje oblast identifikacije i registracije kućnih ljubimaca;
- U toku je ocjenjivanje najpovoljnije ponude prema tenderu za nabavku softvera za nadogradnju postojeće elektronske baze za identifikaciju i registraciju životinja, sa bazom za pse, a koja će biti realizovana u narednih pola godine;
- Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove je planom budžeta za 2019. godinu tražila do-

datna finansijska sredstva, kako bi se programom mjera obavezne zdravstvene zaštite životinja obuhvatila nabavka čipova za pse, nabavka vakcina protiv bjesnila i platila vakcinacija pasa protiv bjesnila;

• Veterinarska komora će dati predlog jedinstvene cijene za sve ambulante u Crnoj Gori za uslugu čipovanja i izdavanja pasoša i ta cijena će, u skladu sa dogovorom na Savjetu, u 2019. godini biti na nivou participacije u troškovima;

• Dogovoreno je da kroz IPA projekat što prije, već u oktobru, počne izrada Strategije za pse lutalice.

Ovim bi se stvorile pretpostavke da se od 2019. godine može uvesti procedura identifikacije i registracije pasa, što bi značilo i sprovođenje kaznene politike za neodgovorno vlasništvo.

Podsjećamo i da je povodom prepoznatog nedovoljnog poznavanja obaveza, odgovornosti i nadležnosti svih odgovornih u sistemu zaštite dobrobiti životinja Savjet uputio javni apel nadležnim

Odlukom Vlade Crne Gore, zarad unapređenja zaštite dobrobiti životinja i rješavanja brojnih izazova u ovoj oblasti, formiran je Savjet za zaštitu životinja 24. maja ove godine. Njegova je uloga da u što skorijem roku pruži konkretne i efikasne odgovore na brojne probleme koji se tiču zaštite dobrobiti životinja.

Nehuman odnos pojedinaca prema životinjama, neodgovoran odnos vlasnika prema kućnim ljubimcima, problem velikog broja pasa lutalica i sve češćih pojava napada pasa na ljude, problemi su kojima će se baviti Savjet.

organima lokalnih samouprava da postupaju u skladu sa ovlaštenjima i preduzmu mjere protiv neodgovornih držalaca kućnih ljubimaca i drugih životinja. Svim lokalnim samoupravama koje nijesu donijele propis o uslovima i načinu držanja kućnih ljubimaca ukazano je na potrebu da to hitno urade i da u skladu sa tim propisom postupaju. Apelovano je i na lokalne službe nadležne za komunalne poslove da blisko saraduju sa lokalnim vete-

Detalj sa sjednice Savjeta u Beranama

rinarskim inspektorima i Upravom. Pozvani su predsjednici opština na čijoj teritoriji nema azila, da po hitnom postupku izdvoje sredstva, organizuju adekvatnu službu i urede smještaj za nezbrinute životinje.

Posebno je akcentovano pitanje zajedničkog rada i aktivnosti na rješavanju pitanja zaštite dobrobiti životinja. Data je puna podrška zajedničkom radu svih aktera i istaknuti dobri primjeri saradnje lokalnih samoupra-

va i NVO koje se bave zaštitom dobrobiti životinja, koji su dali podstrek i drugim lokalnim upravama za zajedničke aktivnosti.

Na posljednjoj sjednici Savjeta konstatovano je da i dalje postoje nejasnoće u dijelu nadležnosti u ovoj oblasti, te da u pravcu edukacije treba nastaviti aktivnosti. Dogovorena je izrada brošure u kojoj će biti tačno definisane nadležnosti institucija,

u skladu sa propisima.

U narednom periodu, akcenat će biti na unapređenju uslova u postojećim skloništimama za napuštene kućne ljubimce, njihova održivost, kao i uspostavljanje potrebnog broja novih u opštinama gdje ne postoje.

Savjet za zaštitu životinja nastaviće intenzivan rad na unapređenju uslova za dobrobit životinja u Crnoj Gori.

2019.

godine će se uvesti procedura identifikacije i registracije pasa, što bi značilo i sprovođenje kaznene politike za neodgovorno vlasništvo

Prevenција pojave bolesti afričke kuge svinja

Zbog opasnosti da se bolest afričke kuge svinja proširi na područje Crne Gore, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja – Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove preduzima sve potrebne mjere za sprečavanje pojave ove bolesti. Informisani su svi subjekti koji su nadležni ili mogu doprinijeti sprečavanju pojave ove bolesti, naročito držaoci svinja.

Afrička kuga svinja se prvi put pojavila u Evropi 1960. godine u Španiji, Portugaliji i Sardiniji, da bi se nakon pojave bolesti u Gruziji 2007. godine bolest pojavila i na području Ruske Federacije, od juga do sjevera i sjeverozapada Rusije. Od tada se bolest širi i trenutno je u Evropi afrička kuga svinja zabilježena u Litvaniji, Letoniji, Poljskoj, Rusiji, Ukrajini, Republici Češkoj, Rumuniji, Mađarskoj i Belgiji...

Afrička kuga svinja je vrlo kontagiozna virusna zarazna bolest svinja (domaćih i divljih) koja se manifestuje u obliku hemoragijske groznice sa mortalitetom i do 100%. Uzročnik bolesti je DNK virus koji spada u rod Asfivirusa iz porodice Asfarviridae i jedini je poznati DNK arbovirus koji može inficirati beskičmenjake (krpelji roda Ornithodoros) i kičmenjake (porodica Suidae).

Podsjećamo, afrička kuga svinja nikada nije zabilježena na teritoriji Crne Gore. Ministarstvo poljoprivrede i Uprava, u okviru godišnjih programa obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja, još od 2012. sprovodi mjere kontrole i nadzora radi prevencije afričke kuge svinja.

OVA BOLEST NIJE ZOONOZA!

Veterinarske ambulante, u slučaju sumnje ili potvrde bolesti, odmah obavještavaju Upravu odnosno nadležnog veterinarskog inspektora.

U cilju sprečavanja pojave i širenja bolesti afričke kuge svinja, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja – Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove donijelo je Naredbu o zabrani uvoza i tranzita pošiljki domaćih i divljih svinja, mesa i proizvoda od svinja radi sprečavanja unošenja opasne zarazne bolesti afričke kuge svinja.

1. Radi sprečavanja unošenja naročito opasne zarazne bolesti afričke kuge svinja u Crnu Goru, zabranjuje se uvoz i tranzit pošiljki domaćih i divljih svinja, mesa i proizvoda od svinja preko teritorije Crne Gore, porijeklom iz Litvanije, Letonije, Poljske, Rusije, Ukrajine, Češke, Italije (region Sardinija) i drugih država u kojima prema podacima Međunarodne organizacije za zdravlje životinja postoji sum-

2. nja, odnosno u kojima je potvrđena bolest afričke kuge svinja. Zabrana iz tačke 1 ove naredbe, odnosno se na:

- žive domaće i divlje svinje;
- sjeme, embrione i oplodene jajne ćelije porijeklom od domaćih i divljih svinja;
- svježe i zamrznuto mesa porijeklom od domaćih i divljih svinja, osim mesa koje je termički tretirano;
- proizvode od mesa porijeklom od domaćih i divljih svinja, osim mesa koje je termički tretirano;

- u hermetički zatvorenoj posudi (konzerve), sa postignutom Fo vrijednošću od tri ili više;

- na minimalnoj temperaturi od +80C, koja se mora postići u mesu i/ili svim djelovima tokom obrade proizvoda od mesa;
- zaštićeno od napada insekata prije i tokom prevoza.

3. Radi sprečavanja unošenja naročito opasne za životinjskog porijekla i nus proizvoda životinjskog porijekla;

4. razne bolesti afričke kuge svinja u Crnu Goru, uvoz pošiljki drugih životinja porijeklom iz država iz tačke 1 ove naredbe, mora da prati dokaz da je prevozno sredstvo:

- očišćeno i da je izvršena dezinfekcija i dezinfekcija, prije i nakon utovara životinja, proizvoda životinjskog porijekla i nus proizvoda životinjskog porijekla;
- zaštićeno od napada insekata prije i tokom prevoza.

PREPORUKE DRŽAOCIMA SVINJA

- Da ne nabavljaju nove životinje od neprovjerenih dobavljača;
- Da u slučaju kupovine životinja od prodavca zahtijevaju uvjerenje o zdravstvenom stanju životinja izdato od nadležnog veterinaru za područje odakle potiču životinje;
- Da ne miješaju svoje životinje sa životinjama sa drugih gazdinstava;
- Da, ukoliko primijete promjene zdravstvenog stanja svinja, odmah obavijeste nadležnu veterinarsku službu;
- Da čim vremenske prilike dozvole sprovedu mjere uklanjanja ekto parazita i zaštite životinja od krpelja;
- Da izvrše preventivnu dezinfekciju štala (podova i zidova) pr-

skanjem krečnim mlijekom ili drugim odgovarajućim dezinfekcionim sredstvom;

• Da spriječe kontakt domaćih svinja sa divljim svinjama.

KRPELJI REZERVOAR BOLESTI!

Nije zabilježen nijedan slučaj prenosa virusa kontaktom između afričkih divljih i domaćih svinja, zato je vjerovatno da se domaće svinje inficiraju ubodom krpelja.

Domaće svinje, inficirane virusom AKS šire velike količine virusa za vrijeme kliničke bolesti, a izlučivanje virusa počinje 24 sata prije pojave prvih simptoma bolesti. Virus se izlučuje putem sline, iscjeljka iz oka i nosa, mokraće, fecesa i sekretima genitalnih organa. Krv sadrži velike količine virusa.

Prenošenje virusa putem aerosola zabilježen je samo kod svinja u bliskom kontaktu.

Prilikom izbijanja bolesti svinje se inficiraju kontaktom sa zaraženim svinjama, kontaminiranom hranom, vodom i prostirkom. Svinje se mogu zaraziti i indirektno kontaktom preko posrednika. Mehanički prenosoci mogu biti insekti, pacovi, ali i čovjek (nesterilni veterinarski instrumenti). Prvi slučaj prenosa zaraze na veću udaljenost u Rusiji je konstatovan putem hrane za ličnu potrošnju.

Virus se može širiti na veće udaljenosti vozilima i ljudima! Primarno mjesto umnožanja virusa su tonzile. Nakon toga nastupa viremija koja traje 30 do 50 dana. Virus se umnožava u limfnim čvorovima, slezini i koštanoj srži. Dolazi do limfopenije,

Izvori i putevi prenošenja i širenja

Klinički manifestna bolest javlja se samo kod domaćih svinja i usko je povezana sa populacijom evropskih divljih svinja (*Sus scrofa ferus*).

Stalnim rezervoarom virusa smatraju se afričke divlje svinje, koje ne obole, ali su dugotrajne kliconoše.

To su: bradavičasta svinja (*Phacochoerus aethiopicus*), grmuša (*Potamochoerus porcus*) i velika šumska svinja (*Hylochoerus meinertzhageni*).

zmanjenog broja ćelija retikula i endotelnih ćelija što dovodi do propustljivosti krvnih sudova i promjena na unutrašnjim organima.

Bolest se ne liječi niti postoji vakcina protiv ove bolesti!

Jedina mjera kontrole i eradicacije ove bolesti je uklanjanje oboljelih i na bolest sumnjivih životinja kao i životinja iz kontaktnih gazdinstava u skladu sa zakonskim odredbama.

OBUKA ZA LOVCE SPROVEDENA

U okviru niza mjera koje se sprovode za sprečavanje unošenja bolesti afričke kuge svinja u Crnu Goru, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, u kontinuitetu realizuje edukativne radionice za subjekte koji su povezani sa rizicima vezanim za ovu zaraznu bolest koja se pojavila u zemaljama Evrope.

U saradnji sa Lovačkim savezom Crne Gore, u toku su predavanja za lovce na temu afričke kuge svinja, bolesti koja predstavlja opasnost kako po zdravlje domaćih, tako i divljih svinja.

Cilj ovih predavanja je da se lovci upoznaju sa osnovnim karakteristikama ove bolesti posebno kod divljih svinja, mjerama koje je Uprava Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja preduzela u cilju prevencije pojave ove bolesti u Rusiji kao i njihovim obavezama kao korisnika crnogorskih lovišta.

Podsjećamo da je u cilju sprečavanja unošenja ove bolesti u Crnoj Gori na snazi Naredba o zabrani uvoza i tranzita pošiljki domaćih i divljih svinja, mesa i proizvoda od svinja, te da u date i jasne preporuke držaocima svinja.

Posebni akcioni plan za suzbijanje djelovanja crvenog surlaša palmi

Crveni surlaš palmi rasprostranjen je u svim zemljama Mediteranskog regiona: Egipat (1992), Španija (1996), Izrael i Jordan (1999), Italija (2004), Turska (2005), Kipar, Grčka i Francuska (2006), Maroko (2008), Gruzija, Albanija i Slovenija (2009), Hrvatska i Tunis (2011) i Crna Gora (2012).

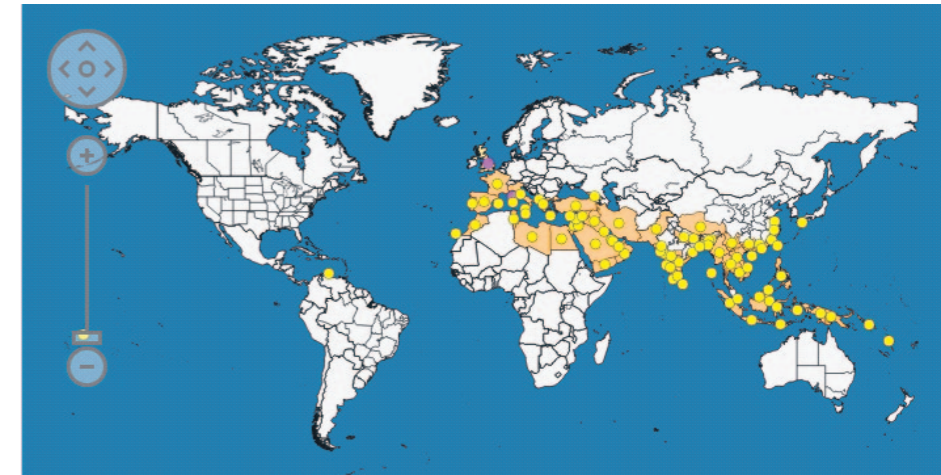
Ovaj štetni organizam napada skoro sve vrste palmi, na kojima uzrokuje velike štete.

Ne postoji ni jedna zemlja koja je uspjela da izvrši eradicaciju (iskorjenjivanje) ovog štetnog organizma.

O ozbiljnosti problema govori i činjenica da su u 2017. godine ministri poljoprivrede zemalja članica Ujedinjenih nacija (FAO), prepoznajući crvenog palmnog surlaša kao "globalnu prijetnju", dogovorili zajednički plan suzbijanja, nakon što se taj insekt proširio na više od 60 zemalja

Ovaj štetni organizam napada skoro sve vrste palmi, na kojima uzrokuje velike štete. Ne postoji ni jedna zemlja koja je uspjela da izvrši eradicaciju (iskorjenjivanje) ovog štetnog organizma.

Legend: ● Present ● Transient

svijeta.

U Crnoj Gori je u oktobru 2012. godine prvi put zabilježena pojava crvenog surlaša palmi na teritoriji opštine Ulcinj.

Ministarstvo poljoprivrede i Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove blagovremeno i u kontinuitetu, u skladu sa akcionim planom, sprovode sve propisane mjere iz svoje nadležnosti, a u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja i smjernicama Evropske agencije za bezbjednost hrane, Međunarodne organizacije za zdravlje bilja i Evropske komisije, u cilju suzbijanja širenja crvenog surlaša palmi.

Ove godine donijet je i poseban akcioni plan za cijelu

teritoriju crnogorskog primorja. Sredstva za sprovođenje posebnog plana obezbijedilo je Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom, u iznosu od 275.000 eura.

Fitosanitarne mjere utvrđene ovim planom usmjerene su na prevenciju napada

na zdrave palme, sanaciju nastalih šteta i revitalizaciju prostora koji su pretrpjeli najveće štete. Mjere i aktivnosti su planirane na način da se pored najčešće primjenjivanih fitosanitarnih mjera, promovišu i druge propisane mjere primjenom posebnih tehnika i metoda za suzbijanje ovog štetnog organizma. Definisane su četiri prioritne mjere: postavljanje klopki za praćenje brojnosti i dinamike populacije radi tretiranja palmi i praćenja efikasnosti primijenjenih mjera; injektiranje/entoterapija koja se sprovodi ubrizgavanjem insekticida direktno u biljku; nabavka i sadnja drugog bilja; uništavanje napadnutih palmi.

Sprovođenje propisanih fitosanitarnih mjera je jedini način borbe sa palmnim surlašem. Stoga, apelujemo na sve držaocima palmi da sprovedu obavezne mjere zaštite svojih palmi, kao i da pravovremeno uništavaju napadnute. Takođe, preporuča se da se ne sade palme koje su biljke domaćini palmnog surlaša.

275

hiljada eura obezbijeđeno je za cijelu teritoriju crnogorskog primorja za sprovođenje posebnog plana u cilju suzbijanja širenja crvenog surlaša palmi

Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove intenzivno saraduje sa međunarodnim institucijama i organizacijama, a država Crna Gora je član više značajnih međunarodnih organizacija:

OIE

(International Organisation for animal health)

Međunarodna organizacija za zdravlje životinja. OIE je međunarodna organizacija osnovana za ciljem borbe sa bolestima životinja, odnosno unapređenje zdravlja životinja širom svijeta. Prepoznata je kao referentna organizacija od strane Svjetske trgovinske organizacije i ima 182 zemlje članice.

ORGANIZACION MUNDIAL DE SANIDAD ANIMAL

EU FMD

(European Commission for the Control of Foot-and-Mouth Disease)

Evropska komisija za kontrolu bolesti slinavke i šapa. EU FMD je jedna od najstarijih FAO (Food and Agriculture Organisation) komisija. Osnovana je za koordinaciju i zajedničke akcije protiv bolesti slinavke i šapa.

IPPC

(International Plant Protection Convention)

Međunarodna konvencija za zdravlje bilja je međunarodna organizacija koja obezbjeđuje zajedničko i efikasno djelovanje u cilju sprečavanju širenja i unošenja štetnih organizama bilja i biljnih proizvoda kao i radi promovisanja odgovarajućih mjera za njihovu kontrolu.

International Plant Protection Convention

EPPO

(European and Mediterranean Plant Protection Organization)

Evropska i mediteranska organizacija za zaštitu bilja sa sjedištem u Parizu (Francuska), je regionalna organizacija zadužena za donošenje fitosanitarnih standarda i koordinaciju aktivnosti u oblasti zaštite bilja za evropsku i mediteransku regiju. Aktivnost organizacije usmjerena je: na postizanje zajedničkog interesa sprečavanja unošenja i širenja štetnih organizama bilja u region koji pokriva EPPO, na usklađivanje fitosanitarnih standarda, obezbjeđivanje saradnje i sertifikaciju biljnog sadnog materijala i pesticide.

UPOV-a

(International Union for the Protection of New Varieties of Plants)

Međunarodna unija za zaštitu novih biljnih sorti je međunarodna organizacija sa sjedištem u Ženevi (Švajcarska) koja obezbjeđuje i promovise efikasni sistem za zaštitu biljnih sorti i podstiče razvoja novih biljnih sorti, za dobrobit cijelog društva. Konvencijom se uzgajivačima novih biljnih sorti dodjeljuje pravo intelektualne svojine odnosno oplemenjivačko pravo. Naime, stvaranje novih sorti je složen proces koji zahtjeva veliki trud, znanje i finansijska ulaganja te ugradnju naučnih saznanja iz oblasti genetike, oplemenjivanja bilja i veliko iskustvo i sveukupna intelektualna saznanja stvaraoca nove biljne sorte.

ECP/GR

(European Cooperative Programme for Plant Genetic Resources)

Evropski Kooperativni Program za mreže biljnih genetičkih resursa je evropska organizacija za biljne genetičke resurse koja kroz kolaborativni program između evropskih zemalja ima za cilj da obezbijedi dugoročno čuvanje i olakša upotrebu biljnih genetičkih resursa u Evropi

WTO-SPS

(WTO- Sanitary and Phytosanitary Agreement)

Sporazum o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera je poseban sporazum unutar WTO sporazuma i koji se odnosi na sanitarne i fitosanitarne mjere koje mogu, direktno ili indirektno, uticati na međunarodnu trgovinu.

CEFTA-SPS

(CEFTA- Sanitary and Phytosanitary Agreement)

Sporazum o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera je poseban sporazum unutar CEFTA sporazuma i koji se odnosi na sanitarne i fitosanitarne mjere koje mogu, direktno ili indirektno, uticati na trgovinu potpisnica CEFTA sporazuma.

IMPRESUM

DIREKTOR: **Nenad Amidžić**
GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: **Vesna Šofranac**
UREDNIK DODATKA: **Bojana Pejović**

DIZAJN: **Dejan Popović**
FOTO OBRADA: **Predrag Bošković, Nikola Bečanović**
LEKTURA: **Snježana Avramović**